

віших засобів зміцнення конкурентоспроможності окремих промислових галузей і економіки в цілому.

Таким чином, інформаційні технології створюють широкі можливості для поширення знань та інформації як одних із ключових ресурсів сучасності. Інформаційні технології безпосередньо впливають на міжнародний поділ праці, на традиційні ринки, приводячи до активізації інтеграційних процесів та поглиблення спеціалізації окремих країн і регіонів.

*Л. Г. Стожок,
кандидат економічних наук, доцент,
Український державний університет фінансів
та міжнародної торгівлі*

ОЦІНКА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАУКОВЦІВ

Соціально-економічна невизначеність, внутрішня як соціальна, так і політична нестабільність ставить Україну перед необхідністю невідкладної перебудови соціальної політики з метою подолання падіння життєвого рівня. Соціальна держава – це високорозвинена, правова, демократична держава, яка визначає людину найвищою соціальною цінністю, забезпечує її права та свободи, гідні умови існування, безпеку і добробут, вільний розвиток та волевиявлення, самореалізацію творчого (трудового) потенціалу. Реалізація соціальних функцій держави з метою забезпечення платоспроможності та конкурентоспроможності економіки повинна здійснюватися шляхом дотримання принципів соціальної справедливості, рівності, солідарності та відповідальності. Оцінка сучасного рівня добробуту населення України засвідчує той факт, що держава не спроможна забезпечити реалізацію функцій соціальної політики згідно ринкових потреб. А це в свою чергу породжує неспроможність соціальної політики виконувати регулюючу й стимулюючу роль у створенні умов для ефективного функціонування системи соціального захисту головним завданням якої є забезпечення гідного життя всього суспільства.

Кожна людина як член суспільства, має право на соціальне забезпечення [1,ст.22], а також право на такий життєвий рівень, який необхідний для підтримки здоров'я і життєвого рівня як його самого працівника, так і його сім'ї, право на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, втрати годувальника, настання старості або іншого випадку, незалежного від нього, що призводить до погіршення умов існування [1,ст.25]. Реалізація прав людини повинна здійснюватися шляхом справедливого розподілу праці, доходів, соціальних благ, винагород, рівня та якості життя, що свідчить про вагомість соціальної безпеки працівників направленої на їх соціальний захист.[2] Реалізація соціального захисту в Україні перш за все обумовлена законодавчо-нормативною базою. Так в ч.1 ст.46 Конституції України зазначає, що громадяни «мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом».

Відповідно, соціальний захист може розглядати як інструмент забезпечення економічного зростання шляхом зміцнення продуктивності людського капіталу через підтримку здорової і освіченої робочої сили. Розглянемо більш детально соціальний захист науковців: працівників вищої школи. Реалізація прав науковців, як і працівників інших сфер діяльності, здійснюється шляхом дотримання принципу соціальної відповідальності як зі сторони держави, так і зі сторони роботодавця. Відповідно, соціальну відповідальність можна розглядати в ракурсі внутрішнього і зовнішнього середовища організації. Внутрішня соціальна відповідальність включає стабільність заробітної плати, безпечність праці, соціальне страхування працівників, медичне страхування, розвиток персоналу. Зовнішня соціальна відповідальність вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ передбачає відповідальність перед споживачами товарів і послуг, охорону навколишнього середовища, доброчинність, взаємодію з місцевими органами.

Соціально-трудові відносини, які в першу чергу мотивують і стимулюють до продуктивної наукової роботи з однієї сторони є основою стійкого розвитку установи, а з іншої – є основою якості наданих послуг. Реалізація соціально-трудових прав працівників здійснюється шляхом функціонування соціального пакету, який включає як базові соціальні гарантії, передбачені законодавством про працю та соціальне забезпечення, так і додаткові матеріальні блага. Базовий соціальний пакет або передбачені законодавством гарантії працівнику охоплюють: забезпечення необхідних для виконання роботи умов праці, передбачених законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін; загальнообов'язкове державне соціальне страхування; виплату працівнику в повному розмірі належної заробітної плати; надання соціальних пільг і гарантій, передбачених колективним договором, угодою. Крім того, виокремлюють мотиваційний пакет, який включає надання матеріальних благ працівнику понад гарантії передбачені законодавством та компенсаційний пакет, який охоплює відшкодування особистих витрат, пов'язаних з роботою.

Незважаючи на те, що протягом 2013 року підвищення заробітної плати отримали майже 3,5 млн. працівників освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної сфери та інших бюджетних галузей, розмір заробітної плати працівників ВНЗ не відповідає потребам і забезпечує лише мінімальний рівень прожиття. Заробітна плата професорсько-викладацького складу визначається на основі тарифної сітки (посадових окладів) і залежить від аудиторного фонду. Незважаючи на дещо пізніший початок трудової кар'єри та нижчий пенсійний вік, жінки становлять 53,2% загальної кількості працівників. В освіті за даними державної служби статистики України частка жінок становить 70,3%, а найбільша частка жінок спостерігається серед працівників закладів охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (82,5%). У складі професійних груп відсоток жінок зафіксовано серед професіоналів (68,8%, зокрема серед викладачів – 80,5%), фахівців (72,9%, зокрема серед фахівців у галузі освіти – 80,5%) та технічних службовців (85,9%). Аналіз освітянського ринку за останні п'ять років засвідчив як про зменшення кількості загальноосвітніх навчальних закладів (табл.1), так і про зменшення загальної кількості осіб які навчаються. Отже, в 2013/14р. навчалось на 438610 осіб менше у 2010/2011р.. Причиною даної ситуації є демографічна криза що характеризується зменшенням народжуваності. Відповідно, вищезазначене негативно впливає на професорсько-викладацький склад, породжуючи скорочення і збільшення навантаження. Оскільки основними джерелами фінансування закладів вищої освіти державної форми власності є кошти загальнодержавного та місцевих бюджетів (60%), кошти галузей економіки, державних підприємств і додаткові надходження, то постає питання розширення сфери діяльності.

Таблиця 1
Вищі навчальні заклади України I-IV рівнів акредитації [3, с. 8]

	2010/11р.	2011/12р.	2-12/13р.	2013/14р.
Кількість закладів – всього, одиниць	854	846	823	803
у тому числі за формами власності				
державної та комунальної	666	661	646	636
приватної	188	185	177	167
Чисельність студентів – всього, осіб	2491288	2311557	2170141	2052678

Крім того, про необхідність посилення соціальної відповідальності засвідчують і показники видатків зведеного бюджету на освіту, які з кожним роком зменшуються у загальній частині зведеного бюджету (рис.1).

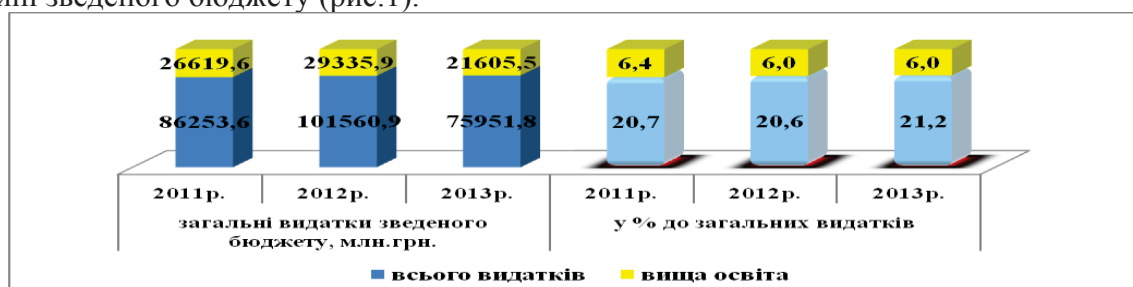

Рис. 1. Видатки зведеного бюджету на освіту [3, с. 3]

Відповідно, наукова діяльність є з однієї сторони одним із найважливіших показників акредитації та атестації ВНЗ, а з іншої – джерелом прибутків і складовою додаткової заробітної плати професорсько-викладацького складу. Упродовж 2012р. наукові та науково-технічні роботи виконували 1208 організацій, майже половина з яких відносилися до підприємницького сектору економіки, 41,1% – до державного, 14,6% – вищої освіти і 1 організація – до приватного неприбуткового сектору. У розподілі організацій за секторами науки порівняно з 2011р. частка наукових установ академічного профілю скоротилася на 1,6 в.п., організацій галузевого профілю та вищих навчальних закладів збільшилась на 0,6 в.п. [4, с. 9].

Система соціального захисту науковців передбачає також допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, оплачувану декретну відпустку, надання послуг щодо підвищення кваліфікації, а також державне медичне обслуговування, оплату витрат на відпочинок, розову допомоги пенсіонерам.

В Україні освіта, медицина не є пріоритетними напрямками корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, а держава при наявності ризику соціально-економічної та політичної нестабільності неспроможна забезпечити належний рівень функціонування даних галузей. Таким чином, головним завданням є створення механізму реалізації соціального захисту який би не лише усував наслідки соціальної нерівності, а й передбачав збалансований перерозподіл суспільних благ, стаючи способом зменшення нерівності та подолання (недопущення) маргіналізації. Не менш важливим є змінення підходу до науки самими науковцями, шляхом формування наукової мобільності. По-друге, наука повинна бути ринковою. І найголовніше – на державному рівні необхідно створити органи, які б займалися розробкою наукової політики. Отже, соціальний захист повинен бути не лише стратегією профілактики негативного впливу можливих соціальних ризиків, а й механізмом кризового втручання з метою забезпечення соціальної безпеки в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всеобщую декларацию прав человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org/ru/documents/udhr>
2. МБТ: Доклад VI «Социальное обеспечение в целях социальной справедливости и справедливой глобализации». Международная конференция труда, 100-я сессия, Женева – 2011.– 202с.
3. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року. Статистичний бюлетень. Київ.: Державна служба статистики України. – 2013 – 165с.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. Київ.: – Державна служба статистики України. – 2013 – 287с.

Л. В. Транченко,

*доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту організацій,
Уманський національний університет садівництва*

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТУВАННЯ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах добробут населення і стабільність Української держави залежать від ефективності функціонування національної економіки, яка визначається, насамперед, рівнем розвитку людського капіталу. Саме креативна людина з відповідною освітою, кваліфікацією, навичками, досвідом забезпечує необхідні ринкові зміни. Відтак запорукою сталого економічного поступу України стають інвестиції в освіту, науку, охорону здоров'я, мобільність працівників, мотивацію праці, тобто у ті пріоритетні сфери життєдіяльності суспільства, де формується людський капітал.

Одночасно подальший розвиток і ефективність використання людського капіталу суспільства є однією з найскладніших соціально-економічних проблем України. Зумовлено це